

УДК: 339.5 (330:339.9)

СУЧАСНИЙ СТАН МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ ЯК ОСНОВНОЇ ФОРМИ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ

БОЙКО Вікторія Олександрівна

кандидат економічних наук, доцент,

*доцент кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу
й іноземних мов,*

Херсонський державний аграрно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8032-5731>

БОЙКО Людмила Олександрівна

кандидат сільськогосподарських наук, доцент

доцент кафедри економіки та фінансів

Херсонський державний аграрно-економічний університет,

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3699-6906>

Анотація. У статті розглянуто поточний стан зовнішньої торгівлі України, яка відіграє важливу роль в її економіці. Проаналізовано динаміку платіжного балансу за останні десять років. Визначено питому вагу продукції в українському експорті, частку продукції у загальному імпорті. Названо основних торговельних партнерів України та встановлено питому вагу цих країн у зовнішньоторговельному обороті товарів та послуг.

Ключові слова: глобалізація, міжнародний бізнес, міжнародна торгівля, сальдо, експорт, імпорт, платіжний баланс, зовнішньоторговельний оборот.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації міжнародний бізнес став всеосяжним і поширеним явищем сучасного світу який історично виник у результаті розвитку та поглиблення міжнародного поділу праці та формування світового ринку. Світовий ри-

Аннотация. В статье рассмотрено текущее состояние внешней торговли Украины, которая играет важную роль в ее экономике. Проанализирована динамика платежного баланса за последние десять лет. Определен удельный вес продукции в украинском экспорте, доля продукции в общем импорте. Названы основные торговые партнеры Украины и установлен удельный вес этих стран во внешнеторговом обороте товаров и услуг.

Ключевые слова: глобализация, международный бизнес, международная торговля, сальдо, экспорт, импорт, платежный баланс, внешнеторговый оборот.

нок виступаючи сферою міждержавного обміну товарами та послугами є передумовою виникнення міжнародних економічних відносин, історично першою формою яких є міжнародна торгівля – одна з найважливіших складових частин зовнішньоекономіч-

ної діяльності. Перелік видів якої, а саме експорт та імпорт товарів, капіталу і робочої сили відображено у ст. 4 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [1]. Традиційно Україна вважається країною з великим ресурсним, інтелектуальним та науково-технічним потенціалом, але поспіль останніх десяти років ми спостерігаємо від'ємне сальдо платіжного балансу. Тому, першочерговим завданням для України є досягнення стратегічно важливої мети - перехід від експорту сировини до експорту готової продукції, яке надасть суттєве наповнення бюджету держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний стан міжнародної торгівлі України досліджувався рядом вітчизняних науковців, зокрема І. Рибак та О. Бабінська [2] розглядають тенденції розвитку зовнішньої торгівлі України та систематизують основні чинники зростання обсягів торгового обороту.

Л.М. Алавердян та О.В. Романенко [3] проаналізували основні економічні показники під дією різних соціально-економічних та політичних чинників, що відображають розвиток вітчизняної зовнішньої торгівлі в розрізі географічної та товарної структури експорту та імпорту.

У наукових роботах Я. Квача, А. Грималюка [4] відображено закономірний характер періодично повторюваного переходу до нового історичного циклу, що характеризується послідовним чергуванням періодів державного регулювання та дерегулювання міжнародної торгівлі.

Г. Давиденком [5] встановлено, що міжнародна торгівля є важливою та історично першою формою міжнародних економічних відносин, проте у

сучасних умовах на її розвиток впливають різні торговельні бар'єри, що призвело своєю чергою до тенденції, коли нетарифне регулювання посіло вагоме місце в міжнародній торгівлі.

І. Платонова [6] визначає вплив експорту на виконання завдань економічного розвитку країн в умовах інтеграційних процесів, проводить аналіз процесів розвитку експорту України в країні Європейського Союзу та характеризує проблеми товарної структури експорту України за останні роки.

У дослідженнях Л.М. Федоришиної [7] проаналізовано динаміку показників розвитку електронної торгівлі України і встановлено, що вони характеризуються вищими темпами зростання, ніж показники обсягу роздрібною торгівлі.

Ряд науковців [8,9] аналізують розвиток цифрових технологій та їх вплив на трансформацію міжнародної торгівлі, визначають основні глобальні тренди у секторі електронної комерції.

Проведені дослідження досить конкретно і ґрунтовно окреслюють порушену проблематику, але в часи глобальних викликів і безперервного економічного розвитку країн світу та процесу інтеграції України до ЄС, вимагають подальшого розширеного вивчення.

Метою статті є дослідження сучасного стану міжнародної торгівлі України як основної форми міжнародного бізнесу, аналіз платіжного балансу й географічної структури експорту та імпорту України.

Виклад основного матеріалу. Зовнішня політика держав складається із сукупності цілого спектра різних зв'язків і взаємовідносин суб'єктів та об'єктів політики і значна частка у

цих відносинах належить міжнародній торгівлі. Сьогодні Україна активізує свою зовнішньоекономічну діяльність, яка включає зовнішню торгівлю товарами та послугами, прями інвестиції в державу та економіку інших країн. Базою зовнішньоекономічної діяльності

країни є її зовнішня торгівля, яка здійснюється у двох основних формах: експорт та імпорт. Саме завдяки їх раціональному співвідношенню зможе формуватися позитивне сальдо платіжного балансу держави (табл. 1, рис.1).

Таблиця 1

Динаміка платіжного балансу України

Рік	Експорт, тис. дол. США	Імпорт, тис. дол. США	Сальдо, тис. дол. США
2010	51430521,6	60739969,3	-9309447,7
2011	68394195,7	82608240,0	-14214044,3
2012	68809810,6	84658059,9	-15848249,3
2013	63312022,1	76963965,4	-13651943,3
2014	53901689,1	54428716,9	-527027,8
2015	38127149,7	37516443,0	610706,7
2016	36361711,2	39249797,2	-2888086,0
2017	43264736,0	49607173,9	-6342437,9
2018	47334987,0	57187578,0	-9852591,0
2019	50060335,5	60783662,3	-10723326,8
2020	49191824,5	54336136,7	-5144312,2

Джерело: складено авторами на основі [10]

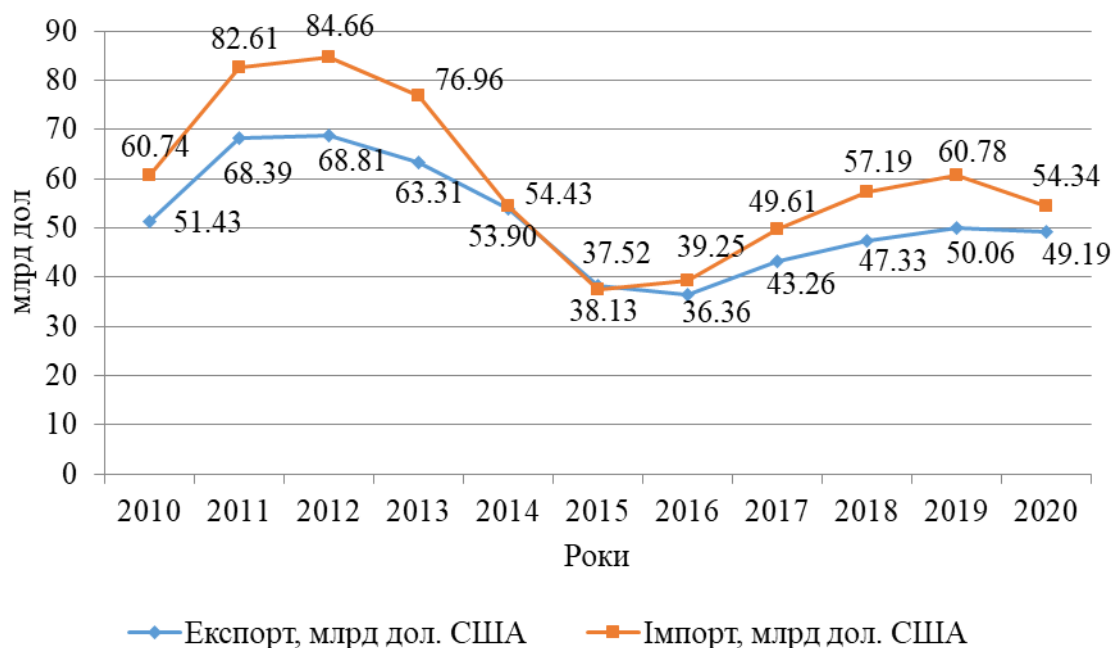

Рис. 1. Динаміка платіжного балансу України

Джерело: складено авторами на основі [10]

Офіційні статистичні дані щодо торгівельних відносин у 2020 р., підтверджують що експорт товарів з України скоротився за минулий рік на

1,7% і склав 49,2 млрд. доларів США. Через істотніше скорочення імпорту негативне сальдо платіжного балансу скотилося з 10,7 млрд дол. США до

5,1 млрд дол. США (темп скорочення склав 52%).

За методологією Держстату щодо відмінування у спільній статистиці по товарах і послугах вартості послуг для переробки товарів з метою реалізації за кордоном, загальне сальдо склало – 255,5 млн дол. США.

Важливо відзначити, що найбільше падіння експорту відбулося в березні-травні 2020 р., після чого обсяги експорту стабілізувалися, а від серпня спостерігалось постійне зростання обсягів експорту.

Статистичні дані підтверджують, що Україна є глобальним гравцем у світовій торгівлі. Зовнішньоторговельні операції проводилися з 234 країнами та юрисдикціями. Найбільш важливими показниками є феноменальне зростання експорту української продукції до В'єтнаму і Китаю – 93% та 98% відповідно.

Водночас вперше за декілька років зменшився експорт до ЄС – на 10,3%. При цьому саме з ЄС маємо найбільше

негативне сальдо в торгівлі – 4,8 млрд дол. США (3,26 з яких припадає на Німеччину) [11].

Зовнішньоторговельний оборот товарів і послуг у 2020 р. у порівнянні з 2019 р. зменшився на 9,4% (на 12,4 млрд дол.) і становив 119,4 млрд дол. Сальдо торговельного балансу товарів і послуг склалося від'ємним у сумі 677,8 млрд дол США, але покращилось у порівнянні з 2019 р. на 3,0 млрд дол. Сальдо зовнішньоторговельного балансу товарів склалося від'ємним у сумі 5,1 млрд дол США, але покращилось у порівнянні з 2019р. на 5,6 млрд дол США.

Експорт товарів і послуг за підсумками 2020 р. зменшився на 7,3% (на 4,7 млрд дол США) у порівнянні з показниками 2019 року та склав 59,4 млрд дол США. Експорт товарів у 2020 р. зменшився у порівнянні з 2019 роком на 1,7% (на 862,8 млрд дол США) і склав 49,2 млрд дол. (табл.2, рис.2).

Таблиця 2

Основні торговельні партнери України в експорті товарів у 2020 р.

№ з/п	Назва країни	Експорт товарів, млн дол.	2020 р. до 2019 р., у %	Питома вага країни у загальному обсязі експорту товарів з України, у %
1	ЄС (28)	18604,9	89,7	37,8
2	Китай	7 099,9	197,6	14,4
3	Російська Федерація	2 706,0	83,4	5,5
4	Туреччина	2 436,3	93,0	5,0
5	Індія	1 972,1	97,4	4,0
6	Єгипет	1 617,8	71,8	3,3
7	Білорусь	1 335,3	86,2	2,7
8	США	983,9	100,5	2,0
9	Індонезія	735,6	100,1	1,5
10	Саудівська Аравія	719,0	96,6	1,5

Джерело: складено авторами на основі [10]

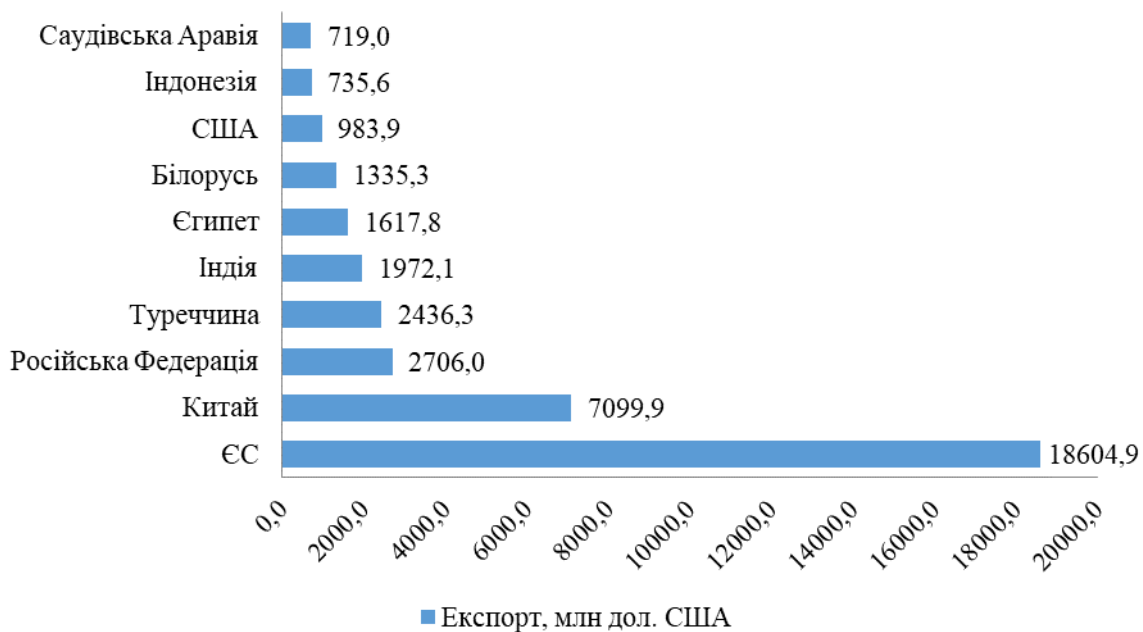

Рис. 2. Основні торговельні партнери України в експорті товарів у 2020 році
Джерело: складено авторами на основі [10]

Найбільша питома вага в українському експорті належить:

- продукції АПК та харчової промисловості (45,1%);
- продукції металургійного комплексу (18,4%);
- продукції машинобудування (11,0%);
- мінеральним продуктам (10,8%);
- продукцію хімічної промисловості (5,5%).

Зменшення експорту товарів відбулося до країн: Африки – на 18,6%; СНД – на 12,1%; Європи – на 10,4%.

Збільшення експорту товарів відбулося до країн: Азії – на 19,9%; Австралії та Океанії – на 13,8%; Америки – на 5,5%.

Імпорт товарів і послуг у 2020 р. зменшився на 11,4% (на 7,7 млрд дол США) у порівнянні з показниками 2019 р. і склав 60,0 млрд дол США. Імпорт товарів у 2020 р. зменшився у порівнянні з 2019 р. на 10,6% (на 6,5 млрд дол.) і склав 54,3 млрд дол.

Зменшення імпорتنих надходжень у 2020 р. відбулось за наступними товарними групами:

Найбільша частка у загальному обсязі імпорту припадає на:

- продукцію машинобудування (34,2%);
- продукцію хімічної промисловості (19,8%);
- мінеральні продукти (15,9%);
- продукцію АПК та харчової промисловості (12,0%);
- продукцію металургійного комплексу (5,8%);
- продукцію легкої промисловості (5,5%) [12].

Країни ЄС є найбільшими торговельними партнерами України. Питома вага цих країн у зовнішньоторговельному обороті товарів і послуг України у 2020 р. становила 40,9%. Зовнішньоторговельний оборот товарів і послуг з країнами ЄС у 2020 р. зменшився на 7,6% (на 4,0 млрд дол.) і склав 48,9 млрд дол США.

Зовнішньоторговельний оборот України товарів і послуг з Митним Союзом (Російська Федерація, Білорусь, Казахстан, Вірменія, Киргизстан) у 2020 р. зменшився на 33,9% (на 7,9 млрд дол США) та склав 15,5 млрд дол США. Питома вага країн Митного Союзу у зовнішньоторговельному обороті товарів і послуг України у 2020 р. становила 13,0%.

Зовнішньоторговельний оборот товарів і послуг з країнами СНД у 2020 р. зменшився на 31,5% (на 8,1 млрд дол США) і становив 17,6 млрд дол США. Питома вага цих країн у зовнішньоторговельному обороті товарів і послуг України у 2020 році становила 14,8%. Російська Федерація залишалася серед основних торговельних партнерів України. Питома вага Російської Федерації у зовнішньоторговельному обороті товарів і послуг України у 2020 р. становила 8,4%. Зовнішньоторговельний оборот товарів і послуг з Російською Федерацією у 2020 р. зменшився на 39,9% (на 6,7 млрд дол США) і склав 10,1 млрд дол США.

Основними торговельними партнерами України є також Китай, США та Туреччина. На їх долю припадає відповідно 13,2%, 5,2% та 4,6% зовнішньоторговельного обороту товарів і послуг 2020 р. Зовнішньоторговельний оборот товарів і послуг з Китаєм у 2020 р. збільшився на 19,1% (на 2,5 млрд дол США) та склав 15,7 млрд дол США. Зовнішньоторговельний оборот товарів і послуг з США у 2020 р. збільшився на 1,8% (на 106,6 млн дол США) і становив 6,2 млрд дол США. Зовнішньоторговельний оборот товарів і послуг з Туреччиною у 2020 році зменшився на 5,2% (на 297,1 млн дол США) і стано-

вив 5,4 млрд дол США. Експорт товарів і послуг зменшився на 8,3% (на 234,3 млн дол.) і склав 2,6 млрд дол США. Імпорт товарів і послуг зменшився на 2,2% (на 62,9 млрд дол США) і становив 2,9 млрд дол США. Сальдо торгівлі товарами і послугами склалося від'ємним у сумі 278,2 млрд дол США та погіршилось у порівнянні з показниками 2019 року на 171,4 млрд дол США [12].

За офіційними даними Держстату, за 6 місяців 2021 р. експорт товарів та послуг становив 34,9 млрд дол США, що на 25% більше, ніж за відповідний період 2020 р. Імпорт за звітний період склав 34,5 млрд дол США, що на 27,6% більше відповідно до 2020 р.

Традиційно при збільшенні попиту на вітчизняну продукцію за кордоном і відповідного росту експорту, до України зростає і імпорт, який виступає як додаткове джерело ресурсів, необхідних для підтримки росту експорту. При цьому важливим залишається питання збереження балансу в торгівлі. Так, за I півріччя минулого року у зовнішній торгівлі Україна має позитивне сальдо – у 413,6 млн дол. США. Крім розвитку аграрної галузі, Україна взяла курс на розвиток промисловості, виробництва та внутрішньої переробки, що відображається у збільшенні постачань вітчизняних товарів на зовнішні ринки. Суттєве зростання експорту говорить про позитивні тенденції щодо економічного відновлення України в період карантинних обмежень. Україна, як і інші країни світу, вже адаптувалася до життя під час пандемії і намагається відновити свою торговельно-економічну діяльність.

У I півріччі 2021 р. Україна здійснювала експортно-імпортні операції із партнерами з 227 країн світу. При

цьому експорт товарів становив 29,9 млрд дол США, що на 30,7% більше порівняно із I півріччям 2020 р.

За 6 місяців найбільше української продукції імпортували:

- Країни ЄС – 11,9 млрд дол США (39,7% експорту товарів з України);
- Китай – 4,3 млрд дол США (14,3%);
- Туреччина – 1,8 млрд дол США (6%).

Найбільше було експортовано чорних металів та виробів з них, руд, зернових, олії, електричних машин, готових харчових продуктів, деяких продуктів хімічної промисловості, меблів та ін.

Європейський Союз залишається найбільшим торговельним партнером України, з яким зміцнюється співпраця не тільки у торгівлі, а і у багатьох інших сферах економіки [13-16]. За результатами I півріччя 2021 р. було збільшено постачання української продукції до ЄС на 43,9%. Така позитивна тенденція забезпечена, зокрема, наявністю Угоди про вільну торгівлю між Україною та ЄС, налагодженням прямих контактів між українським і європейським бізнесом, усуненням технічних бар'єрів у торгівлі та вдосконаленням системи контролю за безпечністю харчової продукції. Ці та інші кроки, які вживає Уряд, забезпечують вільний доступ для української продукції на європейські ринки [17].

На сьогодні, в умовах карантинних обмежень, розвиток зовнішньоекономічної діяльності в Україні визначатиметься переважно загальним рівнем розвитку економіки, реальними результатами реформ, значним відновленням суспільного виробництва та розвитком експортного потенціалу,

який надасть країні значне поповнення державного бюджету.

Висновки. Карантинні обмеження, пов'язані зі світовою пандемією COVID-19 негативно вплинули на розвиток світової економіки і міжнародну торгівлю у тому числі і Україна не є винятком. Відбувається швидка зміна фокусу з внутрішнього ринку України та країн СНД на західні ринки: ЄС, США, а також Японію, Південну Корею, країни Далекого Сходу та ін. Відбувається заміна імпорту з Китаю товарами локального виробництва. Освоєння нових ринків на міжнародних онлайн-маркетплейсах, які вже відомі представникам українського бізнесу, а саме таких як Amazon Європа, а також освоєння нових платформ, як-от Walmart та Etsy. Позитивно сприяє цьому й паралельний розвиток сервісів із міжнародної логістики, які надійно, швидко і якісно доставляють різноманітні товари.

Більшість країн тимчасово були вимушені змінити або взагалі відмовитися від звичайних умов міжнародної торгівлі та визначити для себе більш помірний її формат. Провідні світові експерти не можуть одностайно визначити терміни тривалості COVID-19 та його наслідки для світової економіки й міжнародної торгівлі. Але вже всім зрозуміло, що тільки від продуманої політики країн буде залежати наскільки безболісно можна вийти з цієї кризи. І тому на сьогодні, якщо країни об'єднуються у вирішенні глобальних питань щодо зовнішньоекономічної діяльності та міжнародних економічних зв'язків, то стабілізація обставин відбудеться значно скоріше.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text> (дата звернення: 15.01.2022)
2. Рибак І., Бабінська О. Місце України в системі міжнародної торгівлі. *ЛОГОС. Мистецтво наукової думки*. 2020. №9. С. 13-16. DOI: <https://doi.org/10.36074/2617-7064.09.002>
3. Алавердян Л. М., Романенко О. В. Сучасні реалії та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України з іншими країнами світу. *Ефективна економіка*. 2019. № 4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7005> DOI:10.32702/2307-2105-2019.4.53 (дата звернення: 15.01.2022)
4. Квач Я., Грималюк А. Еволюція міжнародної торгівлі. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2017. № 4. С.47-56
5. Давиденко Г. Теоретичний аспект впливу стандартів на міжнародну торгівлю. *Інноваційна економіка*. 2020. № 9-10. С. 5-10. URL: <http://inneco.org/index.php/inneco.ua/article/view/327> (дата звернення: 15.01.2022)
6. Платонова І. О. Експорт як чинник економічного зростання України в умовах міжнародної інтеграції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Випуск 24. Частина 3. С.37-41.
7. Федоришина Л. М. Дослідження тенденцій розвитку міжнародної інтернет-торгівлі та міжнародного поштового обміну. *Митна безпека*. 2018. Вип. 2. С. 218-232. URL: [https://doi.org/10.33244/2617-5959.1\(2\).2018.218-232](https://doi.org/10.33244/2617-5959.1(2).2018.218-232) (дата звернення: 15.01.2022)
8. Коробко А. В., Туль С.І. Діджиталізація міжнародної торгівлі: особливості та мегатренди. *Актуальні проблеми теорії та практики міжнародних економічних відносин в умовах глобальної трансформації* : матеріали наукової конференції студентів та молодих учених спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини (м. Полтава, 2 грудня 2020 р.) / за заг. ред. В. Ю. Стрілець. Полтава : ПУЕТ, 2020. С. 42-44.
9. Кирилов Ю.Є., Грановська В.Г., Крикунова В.М., Жосан Г.В., Бойко В.О. Цифрова економіка. Криптовалюти: навчальний посібник. Херсон:ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 228с.
10. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 15.01.2022)
11. В Україні скоротилося негативне сальдо зовнішньої торгівлі товарами і послугами за 2020 рік. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=62f9ed2a-877b-4b62-92c8-e661f5ca5c14&title=VUkrainiSkorotilosiaNegativneSaldoZovnishnoiTorgivliTovaramiPoslugamiZa2020-Rik&isSpecial=true> (дата звернення: 15.01.2022)
12. Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2020 році. URL: <https://me.gov.ua/old/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=76438c62-5e54-4931-ad98-7fe59d004a2a&title=ZovnishniaTorgivliaUkrainiTovaramiTaPoslugamiU2020-Rotsi> (дата звернення: 15.01.2022)
13. Boiko V., Kwilinski A., Misiuk M., Boiko L. Competitive advantages of wholesale markets of agricultural products as a type of entrepreneurial activity: the

experience of Ukraine and Poland. *Economic Annals-XXI*. 2019. Vol. 175. Is. 1-2. Pp. 68–72. DOI: <https://doi.org/10.21003/ea.V175-12>

14. Kyrylov, Y., Hranovska, V., Boiko, V., Kwilinski, A., & Boiko, L. (2020). International Tourism Development in the Context of Increasing Globalization Risks: On the Example of Ukraine's Integration into the Global Tourism Industry. *Journal of Risk and Financial Management*, 13(12), 303. DOI: <https://doi.org/10.3390/jrfm13120303>

15. Kwilinski, A., Dzwigol, H., & Dementyev, V. (2019). Transnational Corporations as Entities of International Entrepreneurship. *International Journal of Entrepreneurship*, 23(SI4), 1-6.

16. Global aspects of national economy development in the conditions of transformational changes: collective monograph / L. O. Aleschenko, O. V. Averchev, V. O. Boiko, S. Yu. Bolila, L. V. Borovik, O. V. Cheremisin etc. Lviv-Toruń : Liha-Pres, 2021. 248 p.

17. Україна на чверть збільшила експорт у I півріччі 2021 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-na-chvert-zbilshila-eksport-u-i-pivrichchi-2021-roku> (дата звернення: 15.01.2022)